

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Καθήκοντα φυσικὰ ἀφ' ἑρῶν πρὸς ἀνθρώπου.

Εἶναι γνωστὰ ταῖς πᾶσιν αἱ δύο θρυλλόμεναι ἐντολαὶ „Μὴ κάμνης εἰς ἄλλον ἐκεῖνο, ὅπῃ μετὰ λόγου δὲ θέλεις νὰ κάμῃ ἄλλος εἰς ἐσένα· καὶ „Κάμνε εἰς ἄλλους ἐκεῖνο, ὅπῃ μετὰ λόγου θέλεις νὰ κάμνῃ οἱ ἄλλοι εἰς ἐσένα „ αἱ ὁποῖαι, ἐπειδὴ πηγάζου ἀπὸ αὐτῆς τῆς φύσιν, ὀνομάζονται ἐντολαὶ, ἢ νόμοι φυσικοὶ, καὶ περιλαμβάνου ἐν γένει ἐκεῖνα, ὅπῃ κάθε ἀνθρώπος ἀδύκτως ὀφείλει πρὸς τὸς ἄλλους. Τῶν ἢ μὲν πρώτη περιλαμβάνει τὰ καθήκοντα ἐκεῖνα, ὅπῃ ὀνομάζονται ἀποφατικά· ἢ δὲ δεύτερα περιλαμβάνει ἐκεῖνα, ὅπῃ λέγονται θετικά. Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰ πρώτα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Καθήκοντα ἀποφατικά.

Κάθε ἀνθρώπος αἰσθάνεται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολαμβάνῃ ἐν ἡσυχίᾳ ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι ἐδικά του. Τῆτο τὸ δικαίωμα γεννᾶται ἀμέσως ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τῆς ἰδιοκτησίας· ἐπειδὴ ἴδιόν μου κτῆμα δὲν ἔμπορῶ νὰ εἰπῶ, εἰ μὴ μόνον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐμοὶ μόνῳ ἀποκλειστικῶς ἀνήκει· καὶ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐμοὶ μόνῳ ἀνήκει, κατὰ πάντα λόγον ἐγὼ μόνος πρέπει νὰ ἔχω τὸ δικαίωμα, τῆτ' ἔστι τῆς κυριότητος καὶ τῆς δυνάμιν νὰ τὸ ἀπολαμβάνω.

Ἀπὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἐνάγεται καθ' ἑσῆς νὰ συμπεραίνῃ μὲ συνέπειαν σαφεσάτην καὶ δίκαια τῆς, ὅτι ὀφείλει ἄρα καὶ αὐτὸς νὰ ἀφίνη εἰς τὸς ἄλλους

λως ἀσφαλή κὶ ἥσυχον τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἰδίων τῶν
 κτημάτων. Ἐπειδὴ αὖ ἦτον εἰς αὐτὸν συγχαρημενόν
 νὰ ἀρπάξῃ τὰ τῶν ἄλλων, ἤθελεν εἶναι ὁμοίως συγχαρημενόν
 κὶ εἰς τῶν ἄλλων νὰ ἀρπάξῃν ἐκεῖνα, ὅπῃ
 αὐτὸν εἰς αὐτὸν, κὶ ἔτι δὲν ἤθελεν ἔχει πλεόν κα-
 νεῖς τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολαμβανῇ ἀποκλειστικῶς πτω-
 τὸς ἄλλων τὰ ἑαυτῶν.

Τὐτο τὸ πρῶτον καθήκον, τὸ ὁποῖον καλεῖται κα-
 θήκον δικαιοσύνης, εἶναι τόσο ἀπλὴν κὶ τόσο δὺκο-
 λοκατάληπτον, ὅπῃ δὲν ἰξόρην πᾶς ἀρέθισαν Φι-
 λόσοφοι, οἱ ὁποῖοι ἐνόμισαν ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ τὸ
 ὑποθέσῃν ἐπιτετυπωμένον ἀπὸ τῆς φύσιν, ὡς αὖ νὰ
 μὴν ἠμποροῦσαν τάχα οἱ ἀνθρώποι νὰ τὸ καταλάβου
 παρ' ἑαυτῶν. Πρὸ τῆς νὰ ἀποδείξῃ ὁ Λάκιος το-
 σῆτον ἐναργῶς τὴν ἀτοπίαν τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν, ἠμ-
 πορῆσαν νὰ εἶναι κὶ συγγνωστότεροι οἱ Φιλόσοφοι· τὸ
 παραδοξότερον ὅμως εἶναι ὅτι καὶ μετ' ἐκεῖνον πρὸς-
 βόων ἀκόμη κάποιοι Φιλόσοφοι τὴν ἠθικὴν αἰσθη-
 σιν, ἡ ὁποία ληφθεῖσα εἰς τὴν κυριωτέραν σημα-
 σίαν (1), δὲν σημαίνει ἄλλο, εἰμὴ τὰ πρακτικὰ ἀ-
 ξιώματα, ὅπῃ οἱ Καρτεσιανοὶ ὑπέθετον ἐμφυτα.

Ἄρ-

(1) Λέγω εἰς τὴν κυριωτέραν σημασίαν· ἐπειδὴ ἀνίσως ἤδη
 ἠθικῶς αἰσθῆσιν ἐπιτοῦν, καθὼς κὶ θέλουν μερικοὶ, αὐτὸ τὸ μη-
 χανικὸν ἀποτέλεσμα τῆς μηχανικῆς ἢ ἀλγεμῆς προσβολῆς, ὅπῃ ἢ
 θεῖα μιᾶς πράξεως καλῆς ἢ κακῆς προξενῆ εἰς ἡμᾶς, κὶ αὐτὸ τὸ
 μηχανικὸν ἀποτέλεσμα καθιστῶσιν κριτὴν ἀμείστον τῆς αὐτῆς ἀγα-
 θότητος ἢ ἀχρηστότητος, τότε εἶναι ἔτι μάλλον ψεύδεται ἢ ὑποθε-
 σις κὶ ἀποπτωτέρα· ἐπειδὴ ἀνίσως ἰδῶν εὖ νὰ φονδύσῃ ἄλλον, πᾶσα
 κάμνη βεβαιότατα εἰς ἐμὲ τὸ ἴδιον μηχανικὸν ἀποτέλεσμα, ἢτε
 διὰ τὰ βλάψῃ ἄλλον, ἢτε διὰ τὰ ὑπερασπιδῇ ἐκυτὸν, ἢτε διὰ
 ἰδίας, ἢτε διὰ δημοσίᾳ ἕξασίας ἤθελε τὸ κάμνη ἐκείνος· κὶ εἰμὲν
 ἐγὼ εἰς τὴν πρῶτῃν περίστασιν τὸν κατακρίνω, εἰς τὴν δευτέραν
 τὸν συγχωρῶ, αὐτὸ δὲν εἶναι δι' ὅτι ἡ μηχανικὴ προσβολὴ γί-
 νεται διαφορετικὴ, ἀλλὰ κατὰ λόγον. Ἡ ἠθικὴ αἰσθησις αὖ καλῶς
 εἶναι καθὼς ἢ γεῦσις τῆς ὀσμῆς· ἡ ὁποία δὲν κτᾶται, εἰμὲν ἔτι
 συ-

Ἀρχὴ τῆς ἀπάτης ταύτης εἶναι ἡ καθολικότης τῆς αἰδήσεως τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀδίκου, ὅπῃ καθορᾶται εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδία καθολικότης ἐπιδέχεται μεγάλας ἑξαιρέσεις ἐνθά οἱ ἀνθρώποι εἶναι διεφθαρμένοι ἀπὸ τὰ πάθη, ἢ ἀπὸ τὰς παρολήψεις, ἢ ἀπὸ τὰς μοχθηρὰς συνηθείας (1), φθάνει καὶ μία μικρὰ προσοχὴ διὰ νὰ καταλάβωμεν, ὅτι κατὰ τὸσῶτον εἶναι καθολικὴ εἰς ὅλους τὰς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν ἤθελαν ἔχει διεφθαρμένῳ τὴν κοινὴν αἰδήσιν ἀπὸ τὰ πάθη, ἢ ἀπὸ τὰς παρολήψεις, καθ' ὅσον μὲν τὸ νὰ ἤρπται τῆτο ἀπὸ μίαν ἀπλυσάτω συνέπειαν, δὲν εἶναι κανεὶς τόσον δὴθης, ὡς νὰ μὴ δυναθῇ νὰ τὸ συμπεραίνῃ· ἐν ᾧ μάλιστα ἡ πείρα αὐτὴ ἤθελε τὸν ἀναγκάσῃ τέλος πάντων νὰ τὸ συμπεραίνῃ καὶ ἄκων· διὰ τὶ πολλάκις ἤθελαν ἰδῆ τὰ ὀλέθρα ἀποτελέσματα, ὅπῃ ἤθελαν τῆς προέλθῃ, ἀίσιως ἦτον εἰς αὐτὸν συγχωρημένον νὰ ἀρπάξῃ ἐλοδύεως τὰ τῆς ἄλλων.

Τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὅπῃ ἔχει καθ' ἑνάς, εἰς τρία πράγματα γενικώτερον ἀνάγεται, εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς τὴν περιεσίαν, καὶ εἰς τὴν τιμὴν.

δ. Α'. Μηδὲν παραβλάπτειν εἰς πρόσωπον.

Τέσσαρα εἶναι προσηγουμένως τὰ αἷτια, ὅπῃ κινουῦ τὸν ἀνθρώπον νὰ βλάπτῃ τὰς ἄλλας εἰς τὸ πρόσωπον, ἡ πτωχεία, ἡ μέθη, ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ὑπερήχους.

Ἡ πτωχεία κατασάίνει τὰς λαποδύτας, τὰς πειρα-

συχνῆς παρατηρήσεως τῶν ἀντικαμένων, καὶ προσεκτικῆς συγκρίσεως, καὶ ἀσκήσεως, καὶ ἀσκήσεως, εἰς τὰ ὅποια βεβαιότατα δὲν εἶναι κανεὶς ἔμφυτον.

(1) Ὅρα εἰς τὸ ἡγμένον Τμήμα Κεφ. Γ. καὶ εἰς τὴν Μεταφυσικῶν Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Δ'.

250 Μέρ. Β'. Τμήμ. Β'. Καθήκοντα.

ρατάς, καὶ τὰς μισθωτὰς φονεῖς. Ἀλλὰ χωρὶς τῶ, ὅτι οἰαδὴποτε πτωχεῖα δὲν μᾶς δίδει ποτὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἐφορμήσωμεν ἐναντίον εἰς τὸ τῷ ἄλλων πρόσωπον, εἶναι, προσέτι καὶ ἀσυναιδήτως μία πτωχεῖα, ὅπου ἄγει τὸν ἀνθρώπον εἰς παρόμοια ἀμαρτήματα, νὰ εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἀνέθιμος. Ἡ ἀργία, ἡ ὀκνηρία, ἡ μισοπονία (αὐτὴ συγχαρῆται νὰ εἰπῶ ἔτζι), τὰ παιγνίδια, ἡ κραυπάλη, ἡ ἀσέλγεια εἶναι αἱ κακίαι, ὅπῃ καταστάντων τὰς τοιαύτας ἀνθρώπους εἰς μίαν πτωχεῖαν ἐκούσταν, ἢ κατ' ἀξίαν τῷ πράξεών τους. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ δύσκολον νὰ διορθωθῇ ἀπὸ αὐτὰς τὰς κακίας ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον μὲ τὴν πολυχρόνιον συνήθειαν ἔγιναν ἔξεις, εἶναι φανερόν πόσον ἀφέλιμον εἶναι νὰ ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτὰ ἢ νεότερον ἀμέσως ἀπὸ τὰς πρώτας χρόνης τῆς ἡλικίας, καὶ νὰ συνηθίζηται ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς τὴν ἐγκράτειαν (σωφροσύνην), εἰς τὴν ἀχολίαν, καὶ εἰς τὴν φιλοπονίαν.

Ἡ μέθη εἶναι ἡ δολιτέρα, καὶ ἴσως ἡ πλέον συχνοτέρα αἰτία τῷ εἶδαν (καυγάδων), τῷ ἔραυμάτων, καὶ τῷ σφαγῶν. Αὐτὴ ὁπόταν εἶναι πάντῃ ἀκυσία, καθὼς καὶ συμβαίνει πολλάκις, καὶ τοιαύτη, ὥστε νὰ ἀφαιρῇ ἀπὸ κράτος τὴν χεῖσιν τῶ λόγου, αἱ πράξεις, ὅπῃ πολμῶνται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, δὲν ὑπάγονται εἰς δίδυμὴν ἐγκλήματος, καθὼς μήτε αἱ πράξεις εὐδὸς φρονητικῆς, ἢ μαρικῆς. Εἶναι ὁμοῦς πράγμα πολλὰ πιθανόν νὰ εἶναι κατὰ συμβεβηκός, καὶ πάντῃ ἀκυσία ἡ μέθη· καὶ διὸ ὅπῃ εὐδὸς θεληματικῶς καὶ ὡς συνειδήσει ἐκτίθεται εἰς τὸν κίνδυνον νὰ χάσῃ τὸ λογικόν τῆ, γίνεται εὐνοχος οἰαδὴποτε ἀμαρτήματος, ὅπου εἰς τοιαύτῃ κατάστασιν ἐργάζεται. Διὰ τοῦτο ὁ Πιπτακός, διὰ νὰ ἀποξέψῃ δίκωλότερα τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ νὰ ἐκτίθενται εἰς παρόμοιον κίνδυνον, ἤθελε νὰ τιμωροῦνται διπλῶς τὰ ἐκ μέθης ἀμαρτήματα. Εἰς ἄλλας πάλιν τύπας οἱ μέθυσοι ἐτιμωροῦντο ἀτιμῶσαι δημοσίᾳ· διὰ τὴν δὲ εἶναι

τῆ ἀληθείᾳ ἄλλη κακία, ἢ ὅποια νὰ κάμνη τὸν ἀν-
 θρωπον πλέον δὲκαταφρόνητον, πλέον ἀξιομίσητον ἀ-
 πὸ τῶ μέθῳ, ἢ ὅποια τὸν κατασαίνει ὅμοιον μὲ
 τὰ ἄλογα κτῶν, καὶ ἔτι χείρονα καὶ αὐτῶ τῶ ἀλό-
 γων.

Ὁ θυμὸς ἐνεργεῖ καὶ αὐτὸς ἢ ἐκ πρώτης ὀρμῆς, ἢ
 μετὰ τινὰ σκέψιν καὶ συειδήσιν. Εἰς τῶ πρώτην ὀρ-
 μῶ τῶ θυμῶ ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶναι κύριος ἑαυτοῦ
 καὶ ὅσα πράττει εἰς αὐτῶ τῶ πείρασιν, εἶναι ἀ-
 νούθιος εἰς ὅλα, ἐπειδὴ γίνονται χωρὶς σκέψιν, καὶ
 ἔκ μόνης μηχανικῆς κινήσεως. Σπανιάκις ὅμως συμ-
 βαίνει ὅπῃ αὐτῆ ἢ πρώτη ὀρμῆ νὰ παραφέρῃ τὸν ἀν-
 θρωπον τὸσον ὀλίγωρα εἰς τῶ πράξιν, ὥστε νὰ
 μὴ τῶ ἐφίγη εἰς αὐτὸν νὰ σκεφθῆ, καὶ νὰ βε-
 λούθῃ. Πολλάκις μάλιστα τῶ ἀφίγει ἀρκετὸν διάστημα
 χρόνῳ πλάχισον διὰ νὰ γνωρίσῃ τί κάμνει. Καὶ δὲ-
 θυς ὅπῃ ἢ σκέψις καὶ ἢ συειδήσις ἀρχίσεν νὰ λά-
 βον χώραν εἰς τῶ πράξιν, ἀρχίζει καὶ ὁ θυμὸς νὰ
 γίνετα ὑπόθυμος.

Ὁ θυμὸς πότε μὲν γεννᾶται ἀπὸ φθόνον, ἢ κα-
 κοήθειαν· πότε δὲ ἀπὸ ὕβριν ἢ ἀδικίαν γεγονυῖαν.
 Ὁ φθόνος καὶ ἢ κακοήθεια πηγάζεν προηγουμένως,
 ὡς εἴρηται, ἀπὸ τὴν ὑπερηφανίαν· ἀγανακτῶμεν δι' ὅ-
 τι βλέπομεν ἄλλους ἀνώτερος καὶ κρείττονας ἡμῶν αὐ-
 τῶ, καὶ τοῦτο εἶναι φθόνος· ἀγανακτῶμεν καὶ ἐνίοτε
 δι' ὅ,τι βλέπομεν ἄλλους ὁμοίους ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ πα-
 χίζομεν νὰ τῶς κάμωμεν κακὸν, διὰ νὰ τῶς καταστή-
 σωμεν κατωτέρως, καὶ παραβαλλόμενοι ἔπειτα πρὸς ἡ-
 μᾶς νὰ αἰθαύωνται τῶ ἡμετέραν ὑπεροχῶν, καὶ τῶτο
 εἶναι κακοήθεια. Τὸ ἀδικον ὅμως καὶ ἢ αἰχρότης καὶ
 τῶ δύω τῶτων παθῶν εἶναι τὸσον κορόδηλος, ὅπῃ δὲν
 χρειάζεται μῆτε νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ αὐτῶ.

Ὁ θυμὸς, ὅπῃ προέρχεται ἀπὸ ὕβρις γεγονυῖας,
 φαίνεται καὶ πρώτην ἐπιθεώρησιν συγγνωστότερος, καὶ
 εἶναι τῶντε ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς πρώτης ὀρ-
 μῆς. Ὄποταν ὅμως συνεχίζεται, καὶ λαμβάνει χώραν

252 Μέρ. Β'. Τμήμ. Β'. Καθήκοντα.

ἡ σκέψις, ὅπότεν γίνεται μῖσος καὶ μίῳις, καὶ πολὺ περιωσότερον ὅταν ὀργᾶ εἰς ἐκδίχουσιν, τότε εἶναι ἀξιοκατάκειτος περιωσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο πάθος.

Ἐπειδὴ, μὲ ὅλον ὅπῃ εἶναι γνώμη τινῶν παλαιῶν φιλοσόφων, ὅτι εἶναι συγχωρημένον νὰ ἀνταποδίδωται κακὸν ἀντὶ κακοῦ, καὶ λέγει ὁ Κικέρων (Περὶ Καθηκόντων Βιβλ. Α'. Κεφ. 6.) ὅτι τὸ πρῶτον καθήκον τῆς δικαιοσύνης εἶναι νὰ μὴ βλάπτωμεν τινά, ὅπότεν αὐτὸς δὲν μᾶς βλάψῃ· ὡς αὖ τάχα τὸ νὰ τὸν βλάψωμεν, ὅταν μᾶς βλάψῃ, νὰ ἦτον συγχωρημένον· κυρίως ὅμως κανεὶν πρᾶγμα δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ δικαίωμα τῷ νὰ κάμῃ ἐκδίχουσιν. Ἐχει ἔμφυτον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαφεντεύθῃ, ὡς αὖ ὅπῃ τῆτο εἶναι συνημμένον μετὰ τὸ τῆς ἰδίας αὐτῆ συνηρήσεως· ἔμπορεῖ νὰ ἔχῃ καὶ τὸ δικαίωμα τῷ νὰ τιμωρήσῃ τὸν βλάψαντα (μετὰ τὰ ὄρα, ὅπῃ μετ' ὀλίγον θέλομεν σημειώσαι), διὰ τὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ νὰ πολμήσῃ νὰ τὸν βλάψῃ καὶ ἄλλῳ φορᾶ· μὲ ὅλον τῆτο ἡ ἐκδίχουσις εἶναι πάντοτε βάρβαρος καὶ θηριώδης, καὶ δὲν διαφέρει ἀπὸ τῆς ἀδικίας, εἰμὴ κατὰ τὸν χρόνον καὶ τῆς τάξιν; κατὰ τὸ σόφον λόγιον τῷ Σκύεκα (περὶ θυμῷ Βιβλ. Α')· εἶναι μάλιστα καὶ πλέον τὶ τῷ θηριώδους· ἐπειδὴ, αὖ ἡ ὄχνη δάκνη τὸν πατήσαντα, αὖ ὁ σκύλος δάκνη τὸν ἀπειλήσαντα, ἡ τύφαντα, τὸ κάμνεν πάντοτε διὰ τὰ διαφεντεύειν, καὶ μῖσος ἐπίμοτον καὶ μεμελετημένον μόλις εἶναι γνωστὸν εἰς τὰ κτεῖνη.

Καὶ αὐτὸ τῆς τιμωρίας τὸ δικαίωμα, ἐφ' ὅσον τείνει εἰς ἀσφάλειαν καὶ ἀπαλλαγὴν τῆς μελλουσῶν ἀδικιῶν, ἔμπορεῖ νὰ ἀνήκῃ εἰς καθ' ἑα προσωπικῶς ὅπότεν ζῆ εἰς τόπους, ἐν οἷς εἶναι σερημένος καὶ νόμων καὶ διοικήσεως· ἀλλ' ὅμως, ὅπῃ εἶναι εἰς κοινίαν, τῆτο τὸ δικαίωμά του τὸ παράχωρεῖ εἰς τῆς κοινῆς διατάξεσιν καὶ ἔξουσίᾳ· καὶ διὰ τὰ εὖρη διορθώσιν τῆς ἀδικίας, ὅπῃ ἔλαβε, καὶ ἀσφάλειαν ἀπὸ τῆς μελλούσας, ὀφείλει νὰ προσρέξῃ εἰς τὴν κοινὴν ἔξουσίαν.

Κεφ. Α'. Καθήκοντα ἀποφατ. 253

σίαν· ἐπεὶ δὲ δυνῆσθε νὰ συσταθῆ κοινωνία, ἀ-
ίσιως τὸ δίκαιωμα τῆς ἐπὶ μέρους ἐκδικήσεως ἤθελεν
ἀνήκει εἰς κάθε ἄτομον.

Τὸ πνεῦμα τῆτο τῆς ἐκδικήσεως τὸ ἔχει προηγου-
μένως εἰς τὴν ἀνθρώπου μὴ ἀλογος ὑπερηφανία.
Ὁργῶσιν εἰς ἀμύχαν δι' ὅ, τι φοβῶνται τὴν κηλίδα
τῆς ἐξουθενήσεως, ἢ τῆς ἀδυναμίας· ἀλλὰ ποῖον ἔ-
παινον ἐλπίζει νὰ ἀπολαύσῃ εἰς ἐπιρρέπῃς εἰς
ἐκδίκησιν; Κάμνει τὴν ἐκδίκησιν (ἀν φθάσῃ νὰ τὴν
κάμῃ) διὰ προσασίας ἑτέρων, ἢ διὰ τῆς ἐξουσίας,
ἢ διὰ χημάτων, καὶ ὁ ἔπαινος τότε ἀνήκει εἰς τὰ χη-
ματά τε, ἢ εἰς τὸν βαθμόν τε, ἢ εἰς τὴν προσάτας τε,
καὶ ὄχι εἰς αὐτὸν· ἢ τὴν κάμνει διὰ τῆς ἰδίων τε χει-
ρῶν, καὶ ἄλλος ὁ ἔπαινος, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ ἐν-
τεῦθεν, εἶναι ὅτι ἔχει μύας ἰχυροτέρους, ἢ μέλη δυ-
κινητότερα, ἢ ὅπλα ἐπιτηδειότερα· ἀλλ' ὁ ἔπαινος ἔτος
ἡμπορεῖ ποτε νὰ συγκριθῆ μετ' ἐκείνο τὸ ὑψηλὸν με-
γαλεῖον εἰς ἀνθρώπου μεγαλοφύχῃ, ὅς τις ἡμπορεῖ
νὰ νικᾷ ἑαυτὸν, καὶ νὰ παρέχῃ γυναιοφρόνως συγγνώ-
μην εἰς τὸν ἄρξαντα χειρῶν ἀδίκων; Ἀδελανὸς ὁ Αὐ-
τοκράτωρ μόλις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, καὶ διαλεγόμε-
νος πρὸς εἰς παλαιὸν ἐχθρόν τε, τῶρα πλέον ἐγλύ-
πωσε, τοῦ εἶπε, δείχνωντας μετ' αὐτοῦ πόσον ἀνάξιον
αὐτοκράτωρ ἐνόμιζε τὸ νὰ τὸν ἐκδικηθῆ. Πόσον ἀξιο-
σέβαστοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπως ἔδωκαν τὰ εἰδοξὰ παρα-
δείγματα τῆς τοιαύτης γυναιότητος! Ὁ Φωκίων, κατα-
δικασθεὶς ἀδίκως παρὰ τῆς Ἀθηναίων εἰς θάνατον,
δὲν δίδει ἄλλην παραγγελίαν τῷ ἡρώ, εἰμὴ νὰ συγ-
χωρήσῃ τῆς Ἀθηναίας. Ὁ Κάτων, ὑβριθεὶς παρὰ τι-
νος τῆς χυδαίων, ἀλισμονεῖ καὶ τὴν ὑβριν, καὶ τὸν ὑ-
βρίσαντα. Ὁ Αὐγυστος, ἐπιβληθεὶς παρὰ τῆς Κίνας,
τὸν ὁποῖον κατέβηκε προτέρον, δὲν ἔκαμν ἄλλην
ἐκδίκησιν, παρὰ μόνον τὸν ἔκαμν νὰ αἰχμωθῆ διὰ
τὴν ἀγνώμοσυλίαν του, κάμνωντας τὸν ἄλλας νέας καὶ
μεγαλητέρας ὑβρισεῖας. Ταῦτα τὰ ἀξιαγάπητα καὶ
ἀξιοσέβαστα ὀνόματα ποῖος δὲν τὰ προτιμᾷ ἀπὸ τὰ ἀ-

ξιο-

254 Μέρ. Β'. Τμήμ. Β'. Καθήκοντα.

ξιομίσθητα ὀνόματα τῆς Μηδείας, τῆ Ἀφείως, καὶ ἄλλων τοιούτων διαβοήτων διὰ τὰς ἀπαθρώπας ἐκδικήσεις, ὅπῃ ἔκαμαν;

Ὅτι ἦτον ἐπαινετὸν ἢ ἐκδικήσεις εἰς τὰς πρώτας χρόνας τῆς βαρβαρότητος, εἰς τὰς ὁποίας δευ ἐτιμοῦσαν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, εἰμὴ μόνω τῷ ἀδελίκω τῷ αἵματος, δευ εἶναι δύσκαλον γὰ τὸ καταλάβη τινὰς τὸ γὰ ἀποδίδην ὅμως καὶ τῷ ἀνέμροκ, εἰς τῷ ἐκδικήσιον τὴν αὐτὴν τιμὴν, ἐκείνοι, αἱ ὁποῖοι ἔχον κάθε σῖγῳ μὴ τῷ τιμὴν εἰς τὸ σῶμα, χωρὶς γὰ ἰξόρην εἰς τί σωίσεται ἢ τιμὴ, τῶτο εἶναι τὸ πᾶσιω αἰχισον. Καὶ ἤθελαν αἰσχυμθῆ ἴσως πολλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, αἰσῶς ἐσοχάζοντα, ὅτι ἢ πρόληψις, ὅπῃ κάμνει τὰς ἀθρώπας γὰ ἀδράχην τὰ ὅπλα εἰς κάθε παραμικρὰν ὕβριν ἢ ἀδικίαν, ὅπῃ τὰς κάμνει γὰ νομίσου, ὅτι δευ ἢμπορεῖ γὰ ἀρθῆ ἢ ὕβρις, εἰμὴ δι αἵματος, εἶναι σῶα λείφανον τῆς μεγάλης ὠμότητος καὶ θηριωδίας, ὅπῃ μᾶς ἔφερον ἐκ τῶ βόρειων μερῶν οἱ βάρβαροι, καὶ ἐπολυπλασιάθη ἔπειτα εἰς τὰς κείρας τῆς καββαλαείας (ἰππείας), καὶ παρέπεμφθη εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τῷ ὑπερηφανίαν τῶ ἀνοήτω καὶ ἀλαζόνων νέων. Ἡ ὁποία πρόληψις, μ' ὅλον ὅπῃ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἐμειώθη ἐν μέρει ἐξ αἰτίας τῆς πολυτελείας καὶ τῆς μαλθακίας περισσώτερον, παρα ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, δευ πρέπει ὅμως γὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι ἐσβέθη δι ὅλα, ἐν ὅσῳ δευ ἐξαλειφθῆ τελείως ἢ ὑπόληψις, ὅπῃ τῷ ἔφερι καὶ τῷ ἀναζώπυρει ἐκόμι εἰς πολλὰς, τῶτο δὲ πάλω δευ ἢμπορεῖ γὰ γούη, ἀρίσως δευ πρόσδεθῆ, ἔπως εἰπεῖν, δημοσίω φησίματι εἰς τὰς τοιαύτας ἐκδικήσεις τῶσαυτὴ δύσφημίας καὶ ἀτιμία, ὅση τιμὴ καὶ ἔπαινος ἀδίκως εἰς αὐτὰς ἀποδίδεται.

Ἡ τετάρτη, αἰτία, ὅπου κινεῖ τὸν ἀθρώπον γὰ βλάβη ἄλλον εἰς πρόσωπον, εἶναι ἢ ὑπερήχουσις. Διὰ τί εἶναι ἀσάκιον ἢ ὑπερτέρα ἰχὺς γὰ μὴ παρηρακινήση τὸν ἔχοντα γὰ τῷ κακομισταχειωθῆ, διὰ ἐκεί-

ἐκείνῳ τῷ ἡδονῇ, ὅπῃ ἔχει καθ' ἑαυτῆς, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν, νὰ αἰθαλέται, παραβάλλων ἑαυτὸν πρὸς τῆς ἄλλης, τῷ ἰδίῳ αὐτῆ ὑπεροχῇ· καὶ τῆτο ἦτοι ἐπιφορτίζωντάς τας μὲ ὕβρεις, ἢ κάμνωντάς τας σκλάβας τῆς.

Μία τοιαύτη κατέχνησις τῶν οἰκείων δυνάμεων κάμνει τῆς τυραννὸς εἰς τὰ μεγάλα βασίλεια, καὶ τῆς καταδυναστεύοντάς τῶν αἰματῶν καὶ πτωχῶν εἰς τὰς μικροτέρας κοινωνίας· ἢ ὅποια ἀναπτύσσεται, τῆς ἐξ ἀναφαίνετασ θύξυς ἐξ ἀπαλῶν οὐνύχων καὶ εἰς τὰ βρέφη, τὰ ὅποια δοκιμάζουμ μίαν κατάπτυσον ἡδονῇ, ὡς ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν πρὸς τὸν Κόμητα Κάρολον Βεττόνιον ἐπιστολῇ (1), νὰ κάμνεν κακὸν εἰς τὰ ἄλλα, μόνον καὶ μόνον διὰ καὶ ἐπιδείξεν τῷ ὑπεροχῇ τῆς ἰχύος τῶν.

Καὶ ταύτῳ τῷ κατέχνησικ τῷ ἐθεώρησε καὶ αὐτῷ ὁ Χόββης (Hobbes) ὡς μίαν ὀρμῇ τῆς φύσεως, ὡς μίαν φυσικῇ κατὰστασικ τῆ ἀνθρώπου· ἀδίκως ὄμοις καὶ παραλόγως· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ φύσις βοᾷ ἀκαταπαύτως μὲ τῆς φωνῆς τῆς αἰσθητικότητος, καὶ τῆ λογικῆ, ὅτι εἶναι ἀνάξιος καὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅποιος μεταχειρίζεται θηριωδῶς τῷ ὑπεροχῇ τῆ εἰς τὸ νὰ καταθλίψῃ, καὶ νὰ καταδυναστεύσῃ τῆς ὀμοίους τῆς.

Ἐκεῖ-

(1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη προτέθηται εἰς εἷς Σύγγραμμα τοῦ Συγγραφέως μας, ἐπιγραφόμενον Nouvelle Morali, ἠτοι Ἡθικὰ Διηγήματα· Συγγραμμά αξιολογώτατον καὶ διὰ τῷ ὑφράδην καὶ καθαρότητα τῆς γλώσσῆς, καὶ διὰ τὰ παραδείγματα τῆς ἀρετῆς, ὅπῃ λαμβάνει ὑποθέσεις τῶν διηγημάτων. Το ὅποιον σιωπῆσεται εἰς δύο Τόμους ἰσομεγέθεις σχεδὸν μὲ τὸν παρόντα, καὶ νειωστὶ ἐμεταφράσθη εἰς τῷ γλώσσῃ μας, διὰ νὰ ἀναγνισκῆται εἰς τὰ κοινὰ σχολεία μας ἀντὶ τῆς Ὀκτωήχου καὶ τῆς Ψαλτηρίας, εἰς τὰ ὅποια κατατρέβεν ἀνωφελῶς, ἢ ὀρθότερον εἶπῃν ἐπιβλαβῶς οἱ παῖδες τὸν πολυτίμον καιρὸν τῆς ἡλικίας τῶν, ἀπὸ τὸν ὅποιον κρέματα ἢ διάπλασις καὶ διαμόρφωσις τῆς ἡδῶν.

Ἐκεῖνο δὲ, ὅπῃ σωηθίζει νὰ μᾶς κινή πειρασό-
 τερον εἰς τῆτο, εἶναι ἡ ἀσφάλεια τοῦ νὰ μὴ κατα-
 πῶμεν νὰ δοκιμάσωμεν ἐπιθεῖν ζημίαν. Εἶναι ὅ-
 μως μυρία ὀλέθρια παραδείγματα, τὰ ὅποια ἐπα-
 πτε νὰ μᾶς σηκώσεν τὰ τὴν τὴν ματαίαν πρόληψιν
 τῆς ἀσφαλείας. Τὸ νὰ κάρη τῆς κακὸν εἶναι τόσον
 εὐκόλον, ὅπῃ δεῖ εἶναι ἀνθρώπου τόσον ἀδύνατος καὶ
 ἠτιδανὸς καὶ πτωχός, ὥσε, ὅταν πρόκηται τῆτο, νὰ
 μὴ ἡμπορέσῃ τάχιον, ἢ βράδιον γὰ τὸ κατορθώσῃ.
 Διὰ τί ὅπου δεῖ φθαίνει ἡ λεοντῆ, μεταχειρίζεται
 τὴν ἀλώπεκον, ὅπῃ δεῖ ἰχθυὸν αἱ χεῖρες, ἀναπλη-
 ρώνει ἡ γλώσσα ὅποιος ὑβρίζει, ἢ ἀδικεῖ ἄλλον,
 δεῖ ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπολύτως βέβαιος, ὅτι δεῖ
 θέλει λάβῃ τὴν ἐκδίκησιν. Ὁ αἰσωπικὸς αἰτὸς θάρ-
 ρῶν εἰς τὰ πτερά τῆ, περιπαίξει τὰς ἀπειλάς καὶ κα-
 τάρως τῆς ἀλώπεκος, τῆς ὁποίας ἤρπασε καὶ κατέφα-
 γε τὰ τέκνα· τὸ πῦρ ὅμως κρημνίζει τὰ πτερά τοῦ
 αἰτοῦ ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο δένδρον, εἰς τὸ ὅποισ
 δεῖ ἡμπορέσῃ νὰ φθάσῃ μὲ τὰς οἰκείας τῆς δυνάμεις
 ἢ ἀλώπηξ, διὰ νὰ κάμῃ τὴν ἐκδίκησιν. Ὁ κάρθα-
 ρος, καὶ ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆ Διὸς ἀποτινάξει, καὶ
 σωτρεύει τὰ αὐγά τῆ αἰτῆ, ὅς τις θάρρῶν εἰς τὴν
 ὑψιπέτεια τῆ, κατεφρόνησε τὴν ἰκεσίαν τῆ τῆ μι-
 κρῆ ζωῦφια. „Οὐδέ τίς ἐστι ἔτι μικρὸν ζωῦφιον, ὃ
 „προπηλακίδεσθ, ἐκ αὐτῆ ἀμύεται τὸν προπηλακίσαν-
 „τα“! Τῆτο ἄς τὸ ἔχη ὁ φρόνιμος ὡς ἀξίωμα.

δ. Β'. Μηδμία παραβλάπτει εἰς τὴν
 πειρασίαν.

Τὰ μέσα, ὅπῃ μεταχειρίζονται οἱ ἄτιμοι διὰ νὰ
 ἀρπάξουν τὸ ξέρον, πρᾶγμα εἶναι δύο· βία καὶ πα-
 νουργία. Ἐγὼ ὅμως δεῖ θέλω ὁμιλήσῃ ἐνταῦθα πε-
 λείως περὶ τῆ φανερῶν καὶ κεκρυγμένων ληστῶν, οἱ

Κεφ. Α'. Καθήκοντα ἀποφατ. 257

ὅποιοι ἀλύσει κὶ δεσμητοῖς μάλλον, ἢ λόγοις κὶ ἀποδείξεσι φιλοσόφων ἀνασέλλονται, κατὰ τὸν Κικέρωνα (περὶ Καθηκόντων Βιβλ. Γ'. Κεφ. 3. κὶ 8.)· αὐτὶ δὲ τῆτου θέλω ἐκθέσει, ὡς οἶόν τε σωτόμως, ἐκεῖνα, ὅπῃ οἱ κανόνες τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὸ καθήκοντος ἀπὸ κάθε τίμιον ἀνθρώπου ἐν γένει ἀπαιτῶσιν.

Α'. Λοιπὸν ὀφείλει κάθε τίμιος νὰ μὴ οἰκειοποιῆται ὄχι μόνον ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον ἰξόρει φανερὰ ὅτι ἀνήκει εἰς ἄλλον, ἀλλὰ κὶ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι ἀμφίβολον, ἕως νὰ διαλυθῇ αὐτὴ ἢ ἀμφιβολία (1).

Β'. Ὄποταν ὁ λόγος εἶναι περὶ πράγματος ἀμφιβόλου, ἔχει καθύνας τὸ δικαίωμα νὰ προβάλλῃ τὰ δικαιολογήματά τε· πρέπει ὅμως νὰ τὸ κάμνῃ μὲ ἔσπης τιμίως κὶ εἰλικρινεῖς. Ἀπέσω κάθε ὕβρις, κάθε ἀπάτη, κάθε ραδιουργία· κἀνεὶς δὲν πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ εἰς ὄφελός τε τῆς ἀδυναμίας, ἢ ἀναίδουσιαν, ἢ ἀνεπιτηδειότητα τοῦ ἄλλου· ἀλλέως κάθε κτῆσις γυνομνή μὲ τοιαῦτα μέσα, θέλει εἶναι πάντοτε ἀδίκος κὶ ἄτιμος.

Γ'. Εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τὰς πωλήσεις, εἰς τὰ συναλλάγματα, κὶ λιψοδοσίας πρέπει νὰ κυριεύῃ ἡ καλὴ πίσις, κὶ ἡ ἀκεῖβεια· μήτε ὁ πωλητὴς πρέπει νὰ καταχρᾶται τῆς πλεονεξίας, ἢ ἀπειρίας τῆς ἀγορασῶν, διὰ νὰ ζητῇ περὶασότερον ἀπὸ τὸ δίκαιον, μήτε

(1) Διονύσιος ὁ τύραννος τῆς Συρακουσίων, διὰ νὰ πάρῃ τῆς χρυσῆς γυμνάδα τῆς Ἀσκληπιῆ ἀπὸ τῆς Ἐπίδαυρον, κὶ τῆς χρυσῆς χλαμύδα τῆς Διὸς ἀπὸ τῆς Ὀλυμπίας, εἶπε περὶ τῆς πρώτης, ὅτι ὄντος τῆς Ἀπόλλωνος ἀγυμνίας, δὲν ἤρμοζε νὰ ἔχει γυμνάς ὁ ἕός τε· κὶ περὶ τῆς δευτέρας, ὅτι ἡ ποικύτη χλαμύς ἔπαι ποικύ βαρεῖα διὰ τὸ καλοκαῖερ, κὶ ποικύ ψυχρὰ διὰ τὸν χειμῶνα. Ποσοὶ κὶ τῆς σήμερον ἀιχμωόμενοι νὰ ἀρπάσῃν τὰ τῆς ἄλλων γυμνῆ τῆς κεφαλῆς δὲν παχίζῃν νὰ καλύψῃν τῆς ἀρπαγῆς, μὴ ἀφοφάσις ὁμοίας μὲ τὰς τῆς Διονυσίου.

ὁ ἀγοραστής εἶναι δίκαιον καὶ τίμιον νὰ μεταχειρισθῆται τὴν ἀνάγκην, εἰς τὴν ὁποίαν δέσκεται ἐνίοτε ὁ πωλητής, ἢ τὴν ἀπειρίαν τῆς, διὰ νὰ τῆ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν δίκαιαν τιμὴν τοῦ πράγματος (1)· πρὸ πάντων δὲ ἀπέσαι τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἀπάτη εἰς τὸ μέτρον, εἰς τὸ ζύγι, εἰς τὴν ποιότητα τῶν πραγμάτων, ἢ τῶν χρημάτων, καὶ τὰ παραπλήσια. (2)

Δ'.

(1) Ὁ Σκίβολας συμφωνῶν τὴν τιμὴν εὐὸς ὑποστατικῆς, ἀφ' ἧ ἤκουεν ὅτι ὁ πωλητής ἐζήτησεν ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι αὐτὸς ἐτίμησεν τὸ ὑποστατικόν, ἐθελούως τῆ ἐπόδισεν ἑκατὸν χιλιάδας σατήρων. (Κικέρων πρὸς Καθηκόντων Βιβλ. Γ'. Κεφ. 8.)

(2) Ὅσον ἔχει τὴν ποιότητα τῶν πραγμάτων, ὅποια ἔχον ἐλαττώματα γνωστὰ μόνον εἰς τὸν πωλητήν, τὰ ὁποῖα ὁ ἀγοραστής δὲν ἤμπορῆ νὰ τὰ γνωρίσῃ, ἔστιν καθ' ἑαυτὸ ἀρόδιλον, ὅτι ὁ πωλητής ἔστιν ὑπόχρεως νὰ τὰ φανερώσῃ, καὶ τὸτο εἰς πολλὰς περιπτώσεις διορίζεται ῥητῶς ἀπὸ τῶν νόμων· ζητῆται μόνον, ἀν' ἔστι ὁμοίως ὑπόχρεως νὰ φανερώσῃ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μὴ μετρίαν προσοχὴν ἤμπορῆ νὰ τὰ γνωρίσῃ παρ' ἑαυτῶν ὁ ἀγοραστής· εἰς τὴν ὁποίαν περιπτώσει, μὴ ὅλον ὅπῃ ὁ Κικέρων (αὐτόδι) τὸν δέλεα ἀναγκάσας ὑπόχρεων, φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἔχει χρεὶος ἀπαραίτητον, ἀν' μόνον δὲν μεταχειρίζεται καμμίαν τέχνην ἕξ νὰ τὰ καλύψῃ, ἀλλ' ἀρκῆται μόνον νὰ τὰ σιωπήσῃ, μήτε νὰ μεταχειρίζεται τὴν ἀγνοίαν καὶ ἀπειρίαν τῶν ἀγοραστῶν εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ τιμὴν περισσότερην τῆ ἀρίστης.

Κινῆ ὅμως εὐα ἄλλο ζήτημα εἰς ταύτῃ τὴν ὑπόθεσιν ὁ Κικέρων (αὐτόδι Κεφ. 7.), τὴν ὁποῖαν ἴσως δὲν ἔστιν ἀκαιρὸν νὰ τὴν ἀναφέρω ἐνταῦθα εἰς πλάτος. Ὑποθέτεται εὐα ἔμπροσθεν, ὅτι κινῆ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ῥόδον, μὲ εὐα πλοῖον φορτωμένον σιπάρει. Φθάνει ἐκεῖ εἰς εὐα καιρὸν μεγάλῃς σιποδίας, καὶ ζητῆται, ἀπίσως ἰξυδύωντας ὅτι ἐκίνησαν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἄλλα πλοῖα φορτωμένα ὁμοίως σιπάρει, ὀφείλη νὰ τὰ φανερώσῃ εἰς τῆς Ῥοδίου, ἢ γὰρ τὸ σιωπήσῃ, ἕξ νὰ πωλήσῃ εἰς καλύτεραν τιμὴν τὸ σιπάριον. Εἰς τὴν περίστασιν διάλεξιν παρεισάγει τὸν Διογένην εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅς τις δοξάζει, ὅτι ὁ πωλητής ἦτον ὑπόχρεως νὰ φανερώσῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς πραγματείας καὶ τὴν ψήφον ἕξ πολιτικῶν νόμων, καὶ σὲ ἄλλα ὅμως ὀφείλη νὰ παρῆσιν χάρις δολιότητι τὰ πω-

Κεφ. Α'. Καθήκοντα ἀποφατ. 259

Δ'. Εἰς τὰς ὑποχέσεις ἢ συμφωνίας ὁ δοθεὶς λόγος (ἢ παρόλα) πρέπει νὰ εἶναι ἀπαραβάτος· καὶ εἰς τὸ πᾶν πρέπει νὰ μεταχειρίζονται οἱ συμφωνεῦντες καὶ υποχόμενοι ὄχι μόνον μεγίστην εὐλικρίνειαν, ἀπεχόμενοι πάσης δολιότητος, ἀλλὰ καὶ μεγίστην σαφήνεια

λήσῃ πῶν πραγμάτων εἰς καλύτεραν τιμὴν· καὶ τὸν Ἀντίπαρθον μαδιπίντα, ὅς τις ἐδόξαζε πᾶνάντιον, ὅτι ὄφειλε δηλαδὴ ὁ πωλητὴς νὰ φανερώσῃ ὅλα, εἰς ῥόπον ὡσεὶ ὁ ἀγοραστὴς νὰ μὴν ἀγνοῇ κανεὶν ἀπὸ ἐκείνα, ὅπῃ εἶναι γνῶσα εἰς τὸν πωλητήν. Ἐγὼ ἔφερον, λέγει ὁ Διογενὴς, πὸ σιπάρημα ἐσῶ, πὸ εὐγαλία εἰς τὴν ἀγοράν, δὲν πὸ πωλῶ ἀχεβώτερα ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἀλλ' ἴσως καὶ φθινώτερα, ἀνίσως ἔχω περισσοτέρην ποσότητα. ποῖον ἀδικῶ μὲ τοῦτο; — Τί λέγεις; ἀποκρίνεται ὁ Ἀντίπαρθος, ἐσὺ ὅπῃ χρεωστὴς νὰ φροντίζῃς περὶ τῶ ἀνθρώπων, καὶ νὰ δαλῶς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, ὅπῃ εὐγενήδης ὑπὸ νόμους, οἱ τινες σε διορίζου νὰ ὑπάκῃς πάντοτε εἰς ἐκείνα πᾶ ἀξιώματα τῆς φύσεως, πᾶ ὅποια θέλῃς, ὅπῃ πὸ ἐδικόν σε συμφέρον νὰ εἶναι συμφέρον τοῦ κοινού, καὶ ἀνάπαλιν, θέλῃς κρύψῃ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὴν δὴτυχίαν καὶ δὴδαιμονίαν, ἐπὺ τῆς παρρησιάζεται; — Ἄλλο εἶναι τὸ κρύπτειν, καὶ ἄλλο τὸ σιωπᾶν ἀποκρίνεται ὁ Διογενὴς. Ἀνίσως ἐγὼ πῶ α δὲν σοὶ λέγω ὅποια εἶναι ἡ φύσις τῶ θεῶν, ὅποιον πὸ τέλος τῶ ἀγαθῶν, πράγματα, τῶ ὅποιον ἡ γνῶσις ἠδελε σε ὠφελήσῃ περισσότερο, παρὰ πὸ ὄφελος πᾶ σίσε, δὲν σοὶ κρύπτω μὲ πᾶν ὅλα ἐκείνα, ὅπῃ εἶναι ὠφελίμον εἰς ἄλλους νὰ πᾶ ἀκῆσαν, καὶ εἰς ἐμὲ ἀναγκαῖον νὰ πᾶ εἰπῶ. — Ἀναγκαῖοπατὸν, ὑπέλαβεν ὁ Ἀντίπαρθος, ἄν ἐνδυμῆσαι ὅτι ἡ κοινωνία τῶ ἀνθρώπων σωεσάδη καὶ ἐπιφίδῃ ἀπὸ τὴν ἰδίαν φύσιν. — Τὸ ἐνδυμῆσαι, ἔπεν ὁ Διογενὴς, ὅμως ἡ κοινωνία αὐτὴ εἶναι ἀράγε τριαύτη, ὡσε νὰ μὴν εἶχῃ κανεὶν τί ἰδίον; ἀν ἦτον τριαύτη, δὲν ἠδελε πωλήται κανεὶν πᾶν πᾶν, ἀλλὰ ἠδελεν χαρίζονται ὅλα.

Ὁ Κικέρων ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι δίδει περισσοτέρον βᾶρος εἰς τὰ δικαιολογήματα πᾶ Διογενὴς· εἰς πᾶ τῆς ὁμοῦς (Ἀπόδι Κεφ. 8.) ἀσπάζεται πᾶν δόξαν πᾶ Ἀντιπαρθοῦ ἐπειδὴ πὸ νὰ θέλῃ, λέγει, διὰ συμφέρον σε νὰ ἀγνοῦν οἱ ἄλλοι ἐκείνο, ὅπῃ ἐσὺ ἰξδύρῃς καὶ ὅπῃ ὠφελῆσε καὶ ἐκείνος νὰ πὸ ἰξδύρῃς, δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ κρύπτειν· καὶ πᾶν πὸ κρύπτειν καθ' ἑαυτὸν εἶναι ὅποια εἶδος ἀνθρώπων εἶναι ἰδίον. Ὅχι βέβαια ἀνθρώπου εἶ-

νειαν καὶ ἀκρίβειαν, διὰ τὰ ἀφαιρῆται κάθε ἀμφιβολία, ἢ ἀμφισβήτησις, ἢ ἀβεβαιότης. (1)

Ε'. Εἰς κάθε εἶδος φόρου, ἢ σωμαλλάγματος, ἢ δανείσματος πρέπει νὰ εἰσπράττεται μόνον ἐκεῖνος ὁ καρπός, ὅπῃ ἐπιτρέπεν οἱ νόμοι, χωρὶς ἄλλην κἀμμίαν ἀρπαγῶν.

Ζ'. Ὅποιος δυνάσκει διὰ ἄλλης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητῇ τὴν ἀταμοιβῶν τῶν ἔργων. Δεὺν πρέπει ὅμως μήτε αὐτὸς γὰρ τὸ ἀποτιμᾶ περισσότερον ἀπὸ ὅ, τι ἀξίζει, μήτε ἐκεῖνος, ὅπῃ ἔλαβε τὴν δέλωση νὰ τῷ ἀποποιῆται τὸν δίκαιον μισθὸν, ἢ νὰ τὸν ἀνάβάλλῃ περισσότερον ἀπὸ τὸ πρέπον.

Ζ'.

λικονίας καὶ ἀπλῶ, ἢ δικαίᾳ καὶ ἀγαθῷ, ἀλλὰ δολίᾳ καὶ πλεονέκτου, καὶ πανόργῳ καὶ ψεύσει, καὶ ἀχίᾳ καὶ κακοήθῳ.

Ἀλλ' ὅ, τι καὶ ἀφρονῆ περὶ πάντων ὁ Κικέρων, ἐμεῖα μοι φαίνεται, ὅτι οἱ ἐρημέοι τίτλοι δεὺν ἠρμοζον εἰς τὸν ἔμπορον τῆς Ῥόδου, ὅπότε δεὺν μεταχειρίζετο τὴν ἀγνοίαν τῆς ἄλλων διὰ τὰ αὐξήσῃ τὴν τιμὴν τῶν σίτων σου. Ὁμολογῶ, ὅτι ἠδὲ καὶ κάμη ἔργον ἐπαινεσώτερον, αἰσῶς ἐφωτέρωνε τὸ σιτάρι, ὅπῃ ἐφόρτωσαν ἀπὸ Ἀλεξανδρίας οἱ ἄλλοι ὅμως τὸ ἐπαινεσὸν δεὺν εἶναι καὶ χεῖρος ἀπαραίτητον, μήτε αἰσῶς δεὺν κάμη τινὰς ἐκῆγο ὅπῃ πρέπει γὰρ κάμη, εἶναι πάντοτε κακία ἢ ἀμάρτημα, καθὼς θέλομεν ἰδῆ εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα.

(1) Τὰς ἀμφιβολίας μερικοὶ πᾶς μεταχειρίζονται ἐπίτιδες διὰ τὰ ἀπατίσιν, καθὼς ἔκαμε Κλειομένης ὁ Σπαρτιάτης, ὅς τις αὐτοχὰς ἐφθήμερος κατὰ τὸν Πλύταρχον (Ἀποφθ. Λακωνικ.) πρὸς Ἀργίους ποιησάμενος, φυλάξας αὐτὸς τῆς ξίτη νυκτὶ κοιμημένος ἵνα τὸ πεποιδεῖσαι ταῖς ποσιδαῖς, ἐπέδωκε καὶ τὰς μὲν, ἀπέκτινε, τὰς δ' αἰχμαλώτους ἔλαβεν. ὁ γινδιζόμενος δ' ἐπὶ τῆ παραβάσει τῆς ὀρκου, ἔκ ἔφη προσωμομοκεῖσαι ταῖς ἡμέραις πᾶς νύκτας. Καὶ καθὼς ἔκαμαν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ ὅποιοι συμφωνήσαντες μὲ τὸν Ἀντίοχον νὰ αὐτὸς δώσῃ τὸ ἡμισυ τῆς πλείωντος, ἐζήτησαν ὅχι τὸ ἡμισυ τοῦ ἀεὶδμῶ, ὡς ὑπελάμβανεν ἐκῆτος, ἀλλὰ τὸ ἡμισυ τοῦ καθῆκοντος, εἰς ῥόπον ὅπῃ δεὺν αὐτὸς ἀφῆσαν κανεῖνα ἀκέραιον, ὡς εἴρηται ἐν τῆ Λογικῇ. (Μέρ. Β'. Τμήμ. Δ'. Κεφαλ. Α'.)